

Ειρωνεία, Ηλεκτρισμός και Ιδιωτικοποίηση

Όταν ο Stephen Littlechild σχεδίαζε την ιδιωτικοποίηση της Βρετανικής ΔΕΗ στα τέλη της δεκαετίας του 1979, δεν είχε πείσει ούτε καν την κα Θάτσερ για την αξία του εγχειρήματος. Έλεγε, τότε, η Σιδηρά Κυρία πως, σε αυτόν τον κλάδο, δεν ήταν δυνατόν να έχεις δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις που να ανταγωνίζονται η μία την άλλη για το ποια θα παράσχει ηλεκτρική ενέργεια σε ένα νοικοκυριό. Ο Littlechild κατάφερε, με την βοήθεια του οικονομικού «γκούρου» της πρωθυπουργού, του Alan Walters, να την πείσει πως η ιδιωτικοποίηση αυτή μπορούσε και έπρεπε να γίνει.

Η κεντρική ιδέα του Littlechild ήταν η εξής: Διάσπαση της Βρετανικής ΔΕΗ (α) στο εθνικό δίκτυο μεταφοράς και (β) στις τοπικές επιχειρήσεις παραγωγής και παροχής ρεύματος, με άμεση ιδιωτικοποίηση όλων των «μερών» του όλου αυτού. Ουσιαστικά, το σχέδιο περιλάμβανε την δημιουργία ενός ιδιωτικού μονοπωλίου μεταφοράς, και ενός ιδιωτικού ολιγοπωλίου παραγωγής και τοπικής παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Όσον αφορά το πρόβλημα της μονοπωλιακής ή ολιγοπωλιακής ισχύος των νέων ιδιωτικών εταιρειών, ο Littlechild πρότεινε την εξής λύση: Αντίθετα με την Αμερική, όπου το κράτος (συνήθως οι πολιτειακές κυβερνήσεις) επιβάλλουν ένα όριο στο ποσοστό κέρδους των επιχειρήσεων (το οποίο αυξάνεται όταν η επιχείρηση επιλέγει να αυξήσει τις επενδύσεις της σε έρευνα και νέες εχνολογίες), ο Littlechild πρόκρινε έναν άλλον περιορισμό: Την επιβολή ανώτατης τιμής ανά κιλοβατώρα έτσι ώστε οι τιμές του ρεύματος να αυξάνονται συστηματικά πιο αργά από τον πληθωρισμό.

Το επιχείρημα του Littlechild, το οποίο τελικά ενστερνίστηκε η κα Θάτσερ, ήταν διττό: Πρώτον, ότι με το νέο σύστημα πάνω από όλα μπαίνει το συμφέρον των καταναλωτών (καθώς οι λογαριασμοί τους θα μειώνονται στο διηνεκές σε πραγματικές τιμές). Έτσι, οι εμπλεκόμενες εταιρείες αναγκάζονται να γίνουν ιδιαίτερα «οικονόμες», γνωρίζοντας ότι θα πρέπει να κερδοφορούν υπό καθεστώς μειούμενων τιμών. Π.χ. θα αναγκάζονταν να εξαφανίσουν τις σπατάλες, να μειώσουν το προσωπικό στο ελάχιστο δυνατόν, να βρουν νέους, φθηνότερους τρόπους παραγωγής ρεύματος αλλά και παροχής προς τους καταναλωτές. (Το ότι σταματούν τις επενδύσεις σε νέες, πράσινες, τεχνολογίες ήταν κάτι που δεν το σκέφτηκε ή δεν τον απασχόλησε.)

Δεύτερον, όλη αυτή η προσπάθεια θα δημιουργούσε τις συνθήκες μέσα από τις οποίες νέες Βρετανικές επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας θα ξεπηδούσαν και οι οποίες, όταν πλέον οι άνεμοι της ιδιωτικοποίησης άρχιζαν να φυσούν στην υπόλοιπη Ευρώπη, θα ήταν έτοιμες να επεκταθούν προς τα εκεί δημιουργώντας μια νέα Βρετανική επικυριαρχία στον τομέα της Ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας.

Η δεκαετία του 1980 «είδε» το όνειρο του Littlechild να γίνεται πραγματικότητα. Οι ιδιωτικοποιήσεις τις οποίες σχεδίασε σχεδόν μόνος του (που πέραν της ηλεκτρικής ενέργειας συμπεριλάμβανε την τηλεφωνική εταιρεία, το φυσικό αέριο, την British Airways κλπ) προχώρησαν αλλάζοντας την Βρετανική κοινωνική

οικονομία δια παντός. Το αν αυτός ο μετασχηματισμός ήταν, συνολικά, οφέλιμος για την Βρετανία είναι μια μεγάλη συζήτηση που ξεπερνά την φιλοδοξία του παρόντος άρθρου. Το μόνο που θέλω να πω εδώ αφορά μια μεγάλη, συντριπτική ειρωνία που επιφύλαξε η ζωή στον Littlechild – τον οποίο, παρεμπιπτόντως είχα την τύχη να έχω καθηγητή μου στο Πανεπιστήμιο του Birmingham το 1981.

Όταν έγινε γνωστό το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης της Βρετανικής ΔΕΗ, το σχετικό συνδικάτο (η αντίστοιχη ΓΕΝΟΠ) σήκωσε την σημαία του πολέμου εναντίον των σχεδίων του Littlechild. Λογικό ήταν, καθώς ένας από τους βασικούς στόχους της ιδιωτικοποίησης ήταν η εξαφάνιση της διαπραγματευτικής δύναμης του συνδικάτου, η συμπίεση των μισθών, και η εντατικοποίηση της εργασίας. Από την πρώτη λοιπόν στιγμή, το συνδικάτο (το οποίο σήμερα ονομάζεται Unison) έθεσε ως στόχο του την επανα-εθνικοποίηση της εταιρείας ηλεκτρικής ενέργειας, ιδιαίτερα εκείνης της πρωτεύουσας – του Λονδίνου.

Η δεκαετία του 1980 ήταν καταστροφική για τα συνδικάτα της Βρετανίας. Πρώτα οι εργαζόμενοι στον κλάδο των μετάλλων υπέστησαν το μέγα πλήγμα της κατάρρευσης της British Steel, κατόπιν οι τυπογράφοι εκπαραθρώθηκαν από τις εφημερίδες του Rupert Murdoch, τέλος οι ανθρακωρύχοι κατατροπώθηκαν κατά την διάρκεια της τεράστιας πανεθνικής απεργιακής σύρραξης που διήρκησε σχεδόν όλο το 1984. Έτσι και στον κλάδο της ηλεκτρικής ενέργειας: το συνδικάτο Unison αναγκάστηκε να αποδεχθεί μεγάλη μείωση τόσο του προσωπικού όσο και μισθών, με παράλληλη χειροτέρευση των συνθηκών δουλειάς.

Τον Νοέμβριο του 1998 όμως τα πράγματα άλλαξαν. Η γαλλική κρατική εταιρεία ηλεκτρικής ενέργειας EDF αγόρασε την ιδιωτική πλέον Ηλεκτρική Εταιρεία του Λονδίνου (London Electricity). Δύο χρόνια αργότερα, η EDF αγόρασε μια άλλη ιδιωτική εταιρεία του χώρου (Cottam), ενώ το 2002 επεκτάθηκε τόσο στην νοτιοανατολική όσο και στην νοτιοδυτική Αγγλία. Το 2008 η ίδια γαλλική εταιρεία πήρε British Energy και, όσο κι αν ακούγεται τραβηγμένο, σχεδόν όλα τα πυρηνικά εργοστάσια της χώρας. Το 2019, μάλιστα, έχουν προγραμματιστεί τα εγκαίνια του πρώτου νέου πυρηνικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρισμού της EDF. Εν συντομία, η EDF ουσιαστικά επανα-ενωποιεί την παλιά Βρετανική ΔΕΗ υπό μία... κρατική εταιρεία.

Ο Greg Thomson είναι υψηλόβαθμο στέλεχος των «ηττημένων» - του συνδικάτου Unison. Σε πρόσφατη συζήτηση μου είπε ότι η EDF, επί της οποίας έχει μεγάλη επιρροή το συνδικάτο CGT (το τελευταίο προπύργιο του γαλλικού κομμουνιστικού κόμματος), επέστρεψε στους εργαζόμενους πολλά από τα δικαιώματα που τους στερήσει η ιδιωτικοποίηση, συμπεριλαμβανομένης μιας σημαντικής θεσμικής εκπροσώπησης του ίδιου του συνδικάτου. «Όταν ολοκληρώθηκε η ιδιωτικοποίηση», μου είπε ο Thomson, «το συνδικάτο μας έθεσε ως βασικό του στόχο την επανα-εθνικοποίηση του κλάδου της ηλεκτρικής ενέργειας. Αυτό το πετύχαμε, έστω και με ανορθόδοξο τρόπο.» Κι όταν του επισήμανα, μεταξύ σοβαρού κι αστείου, ότι η εθνικοποίηση έγινε από το «λάθος

έθνος», εκείνος μειδίασε και είπε κάτι που στα ελληνικά θα μεταφραζόταν ελεύθερα ως: «Σιγά μην είχαμε και την δυνατότητα να επιλέγουμε έθνος...»